

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 16.

Onsdagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 114, med förslag till lag om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av trolovning eller äktenskap m. m.; och

nr 122, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 11 förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 134, angående anslag till lantbruksattachéer m. m.; och

nr 135, angående beviljande av bidrag ur domänfonden till föreningen för växtförädling av skogsträd.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 139, angående anslag till befrämjande av den andliga vården vid försvarsväsendet; och

nr 140, angående ordnande av Svea artilleriregementes och Stockholms tygstations förläggningar å Järvafältet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 142, med förslag till lag om vissa ändringar i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 147, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till vissa byggnader för folkskoleväsendet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. för-
enande av
lands-
hövdingetjänst
och riksdags-
mannas-
uppdrag.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående förbud för landshövdingarna att med landshövdingetjänsten förena riksdagsmannaupdrag.

I en inom andra kammaren i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37 angående lönereglering för landshövdingarna väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 355, av herr *Andersson* i Södergård m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med avlöningsbestämmelserna för landshövdingarna låta verkställa utredning rörande förbud för landshövdingarna att med landshövdingetjänsten förena riksdagsmannaupdrag samt därefter till riksdagen inkomma med förslag i ämnet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Anton Pettersson*, *Sandegård* och *Källman*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Sandegård: Herr talman! Det är inte så mycket, som skiljer vare sig reservanterna från utskottsmajoriteten eller reservanterna sinsemellan, vilket det kanske kan vara lämpligt att slå fast vid detta tillfälle. För min del är jag överens med utskottet om att den föreliggande frågan i realiteten förlorat sin aktualitet. Man måste ju konstatera, att meningarna hålla på att stada sig och gå ihop därom att en landshövding hör hemma i sitt län och att länets angelägenheter äro av den art och det omfång, att de böra ge honom händerna fulla. I motsats till mina medreservanter finner jag detta så självklart, att det förefaller mig onödigt att vare sig lagstifta därom eller begära utredning. Det synes mig också vara att bruka något större våld än nöden kräver att slå ihjäl den föreliggande motionen med så högtidliga ord om svenska folkets rätt att välja till riksdagsman vem det vill. Om detta skall sägas, bör det väl lämpligen sägas i andra sammanhang.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag hade tänkt, att den föregående ärade talaren under uttalande av vissa synpunkter skulle yrka bifall till reservationen, och därför anhöll jag, under hans anförande hos herr talmannen om ordet. Intet yrkande framställdes, men då jag nu har ordet, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! Motioner av detta slag ha väckts vid flera tillfällen under de senaste åren, men de ha allesammans avslagits. I år har Kungl. Maj:t framlagt en proposition nr 37 med förslag till lönereglering för landshövdingarna, och i anslutning till denna proposition ha motionärerna passat på tillfället att komma tillbaka med sin framställning.

I den föreliggande motionen begäres endast en utredning, och jag kan för min del inte finna, att det skulle vara så farligt, om man i samband med Kungl. Maj:ts proposition nr 37 kunde försöka få fastslaget, att landshövdingar icke skola få sitta i riksdagen. En landshövding har ju att i sin egen- skap av länschef yttra sig i en hel del frågor, och det är, som vi alla veta, många remisser, som komma till länsstyrelserna. Vi kunna inte komma ifrån, att det, om det är fråga om en landshövding, som är politiskt inställd, lätt blir mera politik i hans yttranden än om han inte sitter i riksdagen. Jag erkänner gärna, att det naturligtvis finns undantag, och att en hel del landshövdingar i alla fall se opolitiskt på frågorna. Även utskottet framhåller ju, såsom herr

Ang. förenande av landshövdingetjänst och riksdagsmannauppsdrag. (Forts.)

Björkman här pekat på, att man mer och mer kommit till insikt om, att det inte går att en och samma person samtidigt skall vara landshövding och riksdagsman. Samtidigt med detta säger emellertid utskottet, att en eventuell utredning av denna art inte enbart borde avse landshövdingessysslorna utan även vissa andra ämbeten. Jag tycker dock för min del, att det måste vara fullkomligt klart, att de, som äro Kungl. Maj:ts förtroendemän ute i bygderna, i detta avseende intaga en särställning i jämförelse med andra ämbetsmän.

Jag skall till slut, herr talman, bara ytterligare framhålla, att i det förslag till avlöningsbestämmelser, som finnes bifogat den kungl. propositionen, står det i punkt 4 b) uttryckligen stadgat, att »med landshövdingbefattning må ej förenas annan tjänstbefattning eller därmed jämförligt uppsdrag, såvida icke befattningen tillsatts eller uppsdraget meddelats av Kungl. Maj:ts». Vi veta ju dessutom alla, att Kungl. Maj:t skall lämna sitt bifall, om en landshövding vill inneha uppsdrag i ett bolag eller annat dylikt företag. Jag kan för min del inte annat än tycka, att en sådan befattning som riksdagsmannauppsdraget borde vara fullt ut lika betydelsefull och därför inrangeras bland de uppsdrag som ej må förenas med landshövdingbefattning.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden längre utan ber att få yrka bifall till motionen, vilken ju, såsom jag här framhållit, endast går ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning.

Herr Källman: Herr talman! Min reservation avser närmast de villkor, som äro föreslagna beträffande landshövdingarnas löneroglering, till vilken proposition den motion, som här föreligger, anknyter sig. Då det emellertid senare blir tillfälle att yttra sig om de villkor, som äro upptagna i Kungl. Maj:ts proposition och de eventuellt andra villkor, som det kan vara önskvärt att få fastställda, skall jag inte nu upptaga den frågan till behandling utan ber endast att framdeles få återkomma.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Herr Anton Pettersson lade i min nyss så fåordiga mun några ord till försvar för utskottets utlåtande, som jag alls inte yttrade. Jag vill dock i anledning av herr Anton Petterssons anförande endast understryka, att den fråga, som det här gäller, nämligen att valmännen skola ha rätt att efter kritik både från sig själva och vederbörande kandidat få avgöra, vem de anse skall bliva riksdagsman — vilket är den stora synpunkten i utskottets utlåtande — icke står i något sammanhang med propositionen om löneroglering för landshövdingarna.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Härdin: Herr talman! När jag inom utskottet anslutit mig till dem, som yrka avslag på motionen, har jag gjort det, därför att jag fruktar, att ett bifall till densamma skulle komma att medföra en rad av framställningar, avseende andra ämbeten och tjänster, som man anser icke äro förenliga med riksdagsmannauppsdrag. Det visar sig redan nu vissa tecken på att man på sina håll betraktar riksdagsmannaskap såsom ett hinder, när det gäller befordringar, till och med till sådana befattningar, där man från vederbörande myndigheters sida skulle kunna vänta sig en bättre förståelse för riksdagsmannaskapets betydelse. Vi ha tidigare haft åtskilliga streck, som hindrat utövan- det av riksdagsmannaskap. När vi nu äntligen fått bort dessa streck, förefaller det mig, som om det inte finns någon som helst anledning att börja införa nya streck i de avskaffades ställe.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. förenande av landshövdingetjänst och riksdagsmannauppdrag. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 136, angående statsbidrag till skolhusbyggnad i Tännäs skoldistrikt;
- nr 148, med förslag till lag angående vissa ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning;
- nr 149, angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m.; och
- nr 150, angående bidrag till svensk undervisning för svenska barn i utlandet.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om utsträckt tillämpning av det representativa systemet enligt lagen om församlingsstyrelse, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang. kom-
muns rätt att
i visst fall
upptaga lån.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet m. m.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 8 februari 1939 hänvisat en den 3 februari 1939 dagtecknad, till riksdagen avlåten proposition, nr 56, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till 1) lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet; 2) lag angående ändrad lydelse av 74 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad; samt 3) lag angående ändrad lydelse av 63 § 2 mom. lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebar, att kommun, utan att Konungens fastställelse å beslut därom skulle erfordras, i enlighet med därutinnan gällande bestämmelser gentemot staten skulle äga åtaga sig ansvarighet för lån, som av statsmedel beviljades allmännyttiga bostadsföretag eller enskilda personer för beredande av bostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte antaga tre i utlåtandet införda, med 1—3 betecknade förslag till lagar i nu ifrågakvarande ämnen.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Rahmn* och *Herlitz*, vilka yrkat, att ifrågakvarande kungl. proposition icke måtte tillstyrkas.

Herr **Björkman, Gustaf Adolf:** Herr talman! Jag vet så väl, att kamraren är fullt inne i vad den föreliggande frågan gäller, men jag skall ändå såsom inledning till den korta förklaring, som jag här skall ge till försvar för vår reservation, be att få säga några ord om vad som nu gäller i avseende på den underställning, som det här är fråga om.

Ang. kommuns rätt att i visst fall upptaga lån. (Forts.)

Det står i konstitutionsutskottets utlåtande, att enligt kommunallagen »skall kommuns beslut om upptagande av lån eller ingående av borgen för att vinna bindande kraft i allmänhet underställas Konungens prövning och fastställelse. Kommun äger dock utan underställning i viss omfattning upptaga lån, ställda på högst ett års återbetalningstid, och amorteringslån», o. s. v. samt att »med lån jämföras här borgen». Detta är alltså, vad vi ha att rätta oss efter enligt hittills gällande bestämmelser. Nu har Kungl. Maj:t framlagt en proposition med följande förslag, nämligen att »kommun jämväl, utan att Konungens fastställelse å beslut därom skall erfordras, i enlighet med därutinnan gällande bestämmelser gentemot staten skall äga åtaga sig ansvarighet för lån, som av statsmedel beviljas allmännyttiga bostadsföretag eller enskilda personer för beredande av bostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer». Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, men detta ha vi reservanter av principiella skäl inte kunnat vara med om.

Bakom Kungl. Maj:ts förslag ligger en promemoria, som på sin tid utarbetades inom socialdepartementet och som sedan jämte tillhörande författningssutkast utsändes på remiss till en del myndigheter. De skäl för förslaget, som äro angivna i denna promemoria, äro rätt bestickande. De äro i huvudsak, att när Kungl. Maj:t i detta fall med riksdagens samtycke ansett det vara lämpligt att anlita kommunerna som förmedlare av lån till det synnerligen behjärtansvärda ändamål, som det här ytterst gäller, är det all anledning att antaga, att Kungl. Maj:t icke annat än i synnerligen sällsynta undantagsfall skall vägra att medgiva ett låns upptagande, när ärendet underställningsvis kommer till Kungl. Maj:t. Vidare säges, att det här endast gäller mindre belopp, och att det därför ej kan bli tal om några större förluster för kommunerna. Dessutom framhålles, att det icke är utan att det med nuvarande ordning kan vara förenat med vissa besvär och tidsutdräkt för kommunerna att få dessa ärenden slutligt avgjorda.

Denna promemoria skickades, som jag nyss sade, på remiss till en del myndigheter, visserligen icke så många. De svar, som inkommit, äro i huvudsak tillstyrkande, i de flesta fall med en mycket kort motivering, i en del fall med ingen motivering alls och i ett par fall med en något mera vidlyftig motivering. Men så ha också vissa betänksamma röster höjts, nämligen från överståthållarämbetet och svenska stadsförbundets enhälliga styrelse, som av samma skäl som vi reservanter — eller det är kanske artigare att säga, att vi ha samma skäl som de — kommit till ett negativt resultat.

Vad är det då för skäl, herr talman, som gör att vår betänksamhet är så stor? Jo, genom underställningsförfarandets borttagande skulle — såsom svenska stadsförbundets styrelse framhåller — »statsmakternas kontroll i syfte att verka för en sund kommunal finanshushållning förlora sina uppsiktsmöjligheter för en viss gren av förvaltningen». Visserligen ha vi en förordning med ändring av kommunallagarna av år 1937, som säger, att av Konungen meddelat beslut att bevilja stad och kommun lån av statsmedel onödiggör den eljest stadgade underställningen av kommunala lånebeslut. Men detta motiverar väl ej i och för sig, att ett liknande undantag skall äga rum i fråga om lån från statens byggnadsbyrå. Det är vidare — såsom stadsförbundet också understryker — anledning att antaga, att ett bifall till denna framställning om underställningstvångets upphävande skulle så att säga smitta av sig och leda till att samma krav skulle komma att resas även i andra fall, då staten för andra ändamål i socialt syfte anlitar kommunerna såsom låneförmedlare och låneupptagare.

Departementschefen säger nu häremot i propositionen, att han har »sökt utröna, huruvida även i fråga om lån för andra ändamål än det nu ifrågavarande

Ang. kommuns rätt att i visst fall upptaga lån. (Forts.)
de, något starkare behov av dylika lagändringar kan anses vara för handen». Men, fortsätter departementschefen, att, då så icke synes vara förhållandet, han funnit det lämpligt att nu komma med detta förslag. Jag kan emellertid nämna, herr talman, att under den diskussion, som förekom i konstitutionsutskottet, framhöll en av de livligaste försvararna av Kungl. Maj:ts proposition, att han för sin del ansåg det vara alldeles givet, att det skall komma dylika förslag på andra områden. Detta ökade ju bara betänksamheten hos oss reservanter mot ett bifall till den föreliggande propositionen. Det skulle så lätt, anse vi, kunna bli första steget till en uppluckring av hela underställningsförfarandet. Jag tror för min del, att redan dettas förefintlighet innebär, att kommunerna känna sig tvingade att gå fram försiktigt. Kommunerna kunna läsa i Kungl. Maj:ts proposition, att det endast är i sällsynta undantagsfall, som det skulle kunna komma i fråga, att Kungl. Maj:t, när ett låneärende av detta slag underställningsvis kommer till Kungl. Maj:t, skulle vägra lånets upptagande. Jag antar, att detta komme att leda till att kommunerna bleve försiktiga vid fattandet av sina beslut, då de säkert icke vilja utsätta sig för risken att få skylta som dessa undantag.

Både i den av mig nyss omnämnda promemorian och i Kungl. Maj:ts proposition återopas som stöd för den föreslagna förändringen, att underställningsvänet skulle vara förenat med så mycket besvär och tidsutdräkt för kommunerna. Jag kan, herr talman, från den kommun, som jag själv tillhör, icke erinra mig, att det förekommit något enda fall, då man behövt säga som så, att här dröjer Kungl. Maj:t med sitt beslut, och av den anledningen kunna vi ej vidtaga några förberedande åtgärder och så vidare. Jag styrkes i denna min uppfattning om erfarenheterna från min kommun, därigenom att en av de ledande kommunalmännen där, som sitter i svenska stadsförbundets finansråd, reserverat sig mot finansrådets tillstyrkande av Kungl. Maj:ts proposition och i stället anslutit sig till de betänkligheter stadsförbundets styrelse framfört i sitt yttrande. Det finns väl också andra utvägar att komma ifrån den tidsutdräkt, som man här påstår gör sig gällande. Man kan ju till exempel tänka sig, att Kungl. Maj:t skulle kunna påskynda behandlingen av dessa underställningsärenden. Jag vet själv från den tid, som jag suttit i överdomstol, att vissa mål där ha förtursrätt. Om det verkligen är så angeläget och brådskande med dessa underställningsärenden, skulle man väl kunna tänka sig den utvägen, att dessa ärenden, som ju i regel vålla oändligt litet besvär, skulle kunna få förtursrätt. Överståthållarämbetet har för övrigt också angivit en annan lösning, som skulle onödiggöra, att man tar bort den principiella underställningsskyldigheten. Överståthållarämbetet framhåller nämligen i sitt yttrande över Kungl. Maj:ts förslag, att »intet hindrar ju, att vederbörande kommun utverkar Kungl. Maj:ts tillåtelse att intill visst avrundat belopp åtaga sig ansvar för lån av ifrågavarande natur». Det behövde här ej alls bli fråga om några skyhöga belopp, utan man kan mycket väl hålla sig inom sådana belopp, som svara mot kommunens rättighet att upptaga lån. Detta yttrande av överståthållarämbetet ligger fullt i linje med överståthållarämbetets försiktighet i avseende på kommunernas finanser, som för övrigt fick ett nytt uttryck häromdagen, då överståthållarämbetet varnade för upplåning. Därvid hade överståthållarämbetet säkerligen i tankarna, att man även i detta tidigare fall beträffande underställningsplikten hade manat till försiktighet.

Det är, herr talman, huvudsakligen därför att jag anser, att varje försiktighetsåtgärd, som kvarstår beträffande kommunernas plikt att på ett varmsamt sätt sköta sina finanser, principiellt är av vikt och betydelse, som jag med dessa — jag vågar säga korta ord — ber att få yrka bifall till reserva-

Ang. kommuns rätt att i visst fall upptaga lån. (Forts.)

tionen, det vill säga avslag å utskottets hemställan och å Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! Reservanterna vilja, såsom herr Björkman här framhöll, av principiella skäl inte vara med om ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. När vi inom utskottet diskuterade det föreliggande förslaget, voro vi inom majoriteten fullt på det klara med att det i ett sådant fall som detta inte kan vara så farligt att rucka på de principer, som det här gäller. Kungl. Maj:ts proposition avser ju endast, att »kommun jämväl, utan att Konungens fastställelse å beslut därom skall erfordras, i enlighet med därutinnan gällande bestämmelser gentemot staten skall äga åtaga sig ansvarighet för lån, som av statsmedel beviljas allmännyttiga bostadsföretag eller enskilda personer för beredande av bostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer». Endast i detta uttryckligt angivna fall skulle alltså kommunerna få rätt att åtaga sig borgen utan att behöva inhämta Kungl. Maj:ts godkännande. Jag är för min del övertygad om, att om kammaren går med på det föreliggande förslaget, innebär detta ingen fara för att principerna i övrigt skola rubbas.

När man vidare talar om de risker, som äro förbundna med detta förslag, måste man också tänka på att det väl inte finns någon kommun, som skulle vilja kasta sig ut i några större faror, bara därför att den skall få vara med om att underlätta för mindre bemedlade, barnrika familjer att få bättre bostäder. Det kan dessutom vara skäl att här erinra om vad statskontoret säger i det yttrande över förslaget, som bifogats den kungl. propositionen. Där heter det: »Statskontoret vill slutligen i detta sammanhang framhålla, att, där-est förlust av större omfattning skulle uppkomma för kommunen till följd av försummad hyresbetalning, detta i de flesta fall torde sammanhänga med förhållanden, som eljest skulle hava medfört ökning i kommunens fattigvårdstunga.» Departementschefen för sin del betonar, att »enligt uppgift lära icke heller några förluster hittills hava åsamkats kommunerna i samband med nu ifrågakvarande låneverksamhet».

Herr Björkman framhöll i sitt anförande, att det inte skulle vara så farligt med de dröjsmål, som bli en följd av den nuvarande ordningen. I utskottet var det dock någon, som relaterade ett fall, då en kommun hade vänt sig till Kungl. Maj:t för att få Kungl. Maj:ts godkännande av att kommunen skulle få åtaga sig borgen, men där man inte fick meddelande om att kommunens beslut godkänts förrän någon månad efter det att huset var färdigt.

Jag vill härutöver framhålla, att departementschefen i propositionen betonar, att »det med hänsyn till önskvärheten av att Kungl. Maj:t i kommunala låneärenden äger tillgång till uppgifter rörande vederbörande kommuns ansvarighet jämlikt nu förevarande båda kungörelser torde böra instruktionsledes åläggas statens byggnadslånebyrå att till finansdepartementet lämna sådana uppgifter beträffande rikets samtliga kommuner». Även konstitutionsutskottet understryker vikten av detta i sitt utlåtande, då utskottet säger: »Statens byggnadslånebyrå kan och bör nämligen, såsom även föredragande departementschefen framhållit, instruktionsledes åläggas att till finansdepartementet lämna uppgifter om kommunernas ansvarighet jämlikt förut berörda båda kungörelser.»

Jag måste verkligen fråga, om det inte är en lättare och bekvämare väg att på det sätt, som Kungl. Maj:t här föreslår, enrollera kommunerna i den verksamhet, som det här ytterst gäller, i stället för att de som hittills i varje särskilt fall skola behöva vända sig till Kungl. Maj:t och fråga: få vi göra det och det. Jag anser att hela denna strävan att skaffa bättre bostäder åt mindre

Ang. kommuns rätt att i visst fall upptaga lån. (Forts.)
bemedlade, barnrika familjer är ett så behjärtansvärt företag, att man inte på något sätt skall göra det besvärligare för kommunerna, än vad det behöver vara.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Mot herr Anton Petterssons yttrande, att man icke skall göra det svårare för kommunerna i deras behjärtansvärda arbete att stödja barnrika familjer, vill jag endast säga, att vi ju alla äro eniga om att på allra bästa sätt vilja stödja dessa strävanden. Det finns ingen av utskottets ledamöter, som ej med sig själv kan säga, att han icke vill vara med om att här stödja. När emellertid herr Anton Pettersson säger, att man skall göra det lättare och bekvämare för kommunerna, stöta vi på en princip, som det kan vara farligt att rucka på. Detta gör, att vi för vår del måste säga, att det är fara värt, att man genom ett bifall till det föreliggande förslaget, tar det första steget på den väg, som svenska stadsförbundets styrelse varnar för, när stadsförbundet framhåller, att det finns en risk för att detta beslut mycket snart kan komma att följas av liknande krav bekräftande andra grenar av kommunalförvaltningen.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! Herr Björkman tycktes vara rädd inte så mycket för att taga det här steget, utan fastmer för att vi sedan skulle nödgas taga andra steg, som han ansåg vara farliga. Men om herr Björkman nu inte anser detta steg vara så farligt, så blir det ju så i fortsättningen, att konstitutionsutskottet får yttra sig också om dessa andra steg, och då har ju utskottet möjlighet att säga ifrån, om det visar sig vara fara å färde. I det här fallet var emellertid utskottsmajoriteten av den meningen att det icke förelåg någon som helst fara i att godkänna den kungl. propositionen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Strindlund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 123, angående restaurering av Gustaf III:s paviljong i Haga;
nr 127, angående civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftverksanläggningar;
nr 137, angående anordnande av skyddsrum i statens fastigheter;
nr 141, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter m. m.;
nr 143, angående inköp av vattenfallsandelar i Järpströmmen m. m.;
nr 144, angående försäljning av Kinda kanal m. m.; samt
nr 145, angående anordnande av cisterner för flytande bränsle vid statens järnvägar.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av i statsverkspropositionen gjord framställning om kapitalinvestering i fonden för förlag till statsverket med avseende å vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till viss materielanskaffning (anslag nr 2);

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av täckning för vissa vid Livregementet till häst förskingrade medel;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre vaktmästaren S. O. Gustafsson och dödsboet efter förre vaktmästaren E. D. Ottersten från viss ersättningsskyldighet; samt

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utläggande av vissa statsgruvefält inom Västerbottens län.

Ang. utläggande av vissa statsgruvefält.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 34 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte besluta, att de områden, som omförmäldes i Sveriges geologiska undersöknings av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 12 januari 1939 anmälda skrivelse den 13 december 1938 med i skrivelsen och, genom heldragna röda linjer, å samma statsrådsprotokoll bilagd karta utmärkta gränser skulle förklaras vara statsgruvefält under benämning Remdalens respektive Daningens statsgruvefält.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmåla, *Nilsson* i Landeryd, *Magnusson* i Skövde och *Lundberg* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av föreliggande proposition besluta, att ett område, som omförmäldes i Sveriges geologiska undersöknings av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 12 januari 1939 anmälda skrivelse den 13 december 1938 med i skrivelsen och, genom heldragna röda linjer, å samma statsrådsprotokoll bilagd karta utmärkta gränser skulle förklaras vara statsgruvefält under benämning Remdalens statsgruvefält.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Enligt 1926 års lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län stadgas, att inmutning inte får äga rum å kronojord inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Genom 1938 års gruvlag, som träder i kraft den 1 januari 1940, har emellertid bestämts, att sedan denna lag trätt i kraft, inmutning får ske å kronojord inom nämnda tre län.

Förevarande kungl. proposition innebär, att statsgruvefält skulle utläggas på tvenne områden. I ena fallet, som gäller Remdalens statsgruvefält, skulle utvidgning ske av ett år 1921 till statsgruvefält utlagt område, och vidare skulle utläggas ett nytt statsgruvefält, benämnt Daningens statsgruvefält.

När vederbörande avdelning inom utskottet hade att behandla detta ärende, ansågo vi reservanter, att eftersom riksdagen så sent som år 1938 gick in för sådan lagändring, att inmutningsrätten från och med år 1940 skulle utsträckas även till fyndigheter å kronojord, det inte vore lämpligt att riksdagen redan nu annullerade dessa lagbestämmelser för kronojord å vissa områden genom att medgiva att statsgruvefält där finge utläggas. Riksdagen skulle ju därigenom taga tillbaka en del av vad riksdagen beslöt år 1938. Det

Ang. utläggande av vissa statsgruvefält. (Forts.)

är uppenbart, att om vanliga principer för utläggande av statsgruvefält skola tillämpas, kan det i viss mån vara befogat, att Remdalens statsgruvefält utvidgas, därför att på detta statsgruvefält upptäckts åtskilliga nya mineralfyndigheter, vilka synas förekomma i relativt stor omfattning. Den ledande principen för inrättande av statsgruvefält har tidigare inneburit att på stäl- len, där man kunnat uppleta mineralfyndigheter av större omfattning och av brytvärd beskaffenhet, det har ansetts, att sådana fyndigheter böra ligga som reserver för framtiden. De böra således inte exploateras genast. Vi reservanter ha nu hållit före, att de skäl, som tala för en utvidgning av Remdalens statsgruvefält, där alltså enskildas inmutningsrätt även efter nya gruvlagens ikraftträdande skulle vara utesluten — äro så bärande, att riksdagen bör bifalla propositionen i denna del. Men beträffande Daningenområdet har inte undersökningen om eventuella mineralförekomster skett i den omfattning, att man med någon bestämdhet kan avgöra hur pass stor mängd mineral, som kan finnas där. Därför anse vi, att enskilda likaväl som staten böra få undersöka detta område, göra inmutningar och kanske även erhålla utmål beträffande sådana mineralförekomster, vilkas exploaterande enligt propositionen allenast skulle tillkomma staten. Vi anse således, att det från principiell synpunkt är av betydelse att riksdagen inte går in för detta nya statsgruvefält. Vi mena, att det inte skulle vara av någon större betydelse för ögonblicket att få Daningenområdet utlagt som statsgruvefält, därför att detta område är så avlägset beläget och så svårtillgängligt, att det inte kan förutsättas bli utnyttjat under avsevärd tid framåt.

Det är dessa principiella skäl, som gjort, att vi gått på avslag beträffande förslaget om utläggande av Daningens statsgruvefält, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Vid sekelskiftet voro högern i första kammaren och vänstern i andra kammaren ense om, att man skulle bevara statens, det vill säga hela folkets, rätt till oupptäckta malmfyndigheter åtminstone å statens mark i Norrbotten, Västerbotten och Jämtland, där de flesta och bästa malmförekomsterna voro att förmoda.

För den, som varit medverkande vid sekelskiftet i denna förtänksamhet, blev det därför en förvåning utan gräns, då förra riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslöt, att denna omtanke för folket och staten på dess egen mark skulle upphävas och i stället även här lämnas fritt spel för den enskilda spekulatio- nen. Den skulle få gå fram med inmutningar och sedan så fort som möjligt utskeppa dessa malmfyndigheter till utlandet, kanske mest för krigsändamål, och bara lämna tomma gruvhål kvar för landets efterkommande. När detta förslag stod 1938 inför avgörandet i denna kammare, begärde jag, herr talman, votering med orden: »Sekelskiftet begär omröstning.» Talmannen översatte: »Herr Lindhagen har begärt omröstning.»

Vid sådant förhållande ber jag att få yrka våldsamt avslag på reservanter- nas försök att nu slå vakt om detta prisgivande år 1938 av kronans och fol- kets egendom, även för denna lilla bit jord, som Kungl. Maj:t föreslår skall tilläggas ett statsgruvefält — kanske i samvetskval från Kungl. Maj:t själv för att i någon struntmån undanrycka från enskilda spekulanter åtminstone denna lilla jordbit.

Herr Bergström: Herr talman! Reservanterna ha, såsom vi kunna in- hämta av utskottsutlåtandet, såsom ett skäl för sitt yrkande om avslag i viss del å den kungl. proposition som här föreligger, angivit sin omtänksamhet om den fria inmutningsrätten. Reservanterna säga: »En konsekvens av denna

Ang. utläggande av vissa statsgruvefält. (Forts.)

uppfattning synes utskottet vara, att ett undandragande av vissa områden från den enskilda malmletningen genom deras utläggande till statsgruvefält endast bör förekomma i *undantagsfall*, då särskilda skäl därför kunna anföras, t. e. för att skydda fyndigheter, som av malmpolitiska eller andra skäl anses böra läggas i reserv.» Jag kan inte inse annat än att det i propositionen är fråga om just ett sådant undantagsfall, och jag får hänvisa till vad departementschefen yttrar i propositionen, då han skriver: »Det torde vara angeläget att, innan lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län upphör att gälla i och med gruvlagens ikraftträdande den 1 januari 1940, statsmakterna tillse, att såsom statsgruvefält avsåts sådana områden inom de tre nordligaste länen, vilka med hänsyn till statens intressen anses böra undantagas från enskild inmutningsverksamhet.» Dessa ord kunna väl inte gärna ha någon annan mening, så vitt jag kan förstå, än att departementschefen anser att, efter det nya gruvlagen trätt i kraft, regeringen inte skall komma med förslag om utläggande av statsgruvefält annat än i alldeles särskilda fall, då detta för staten är nödvändigt och nyttigt.

Reservanterna ha också påpekat, att i fråga om Daningenområdets utläggande till statsgruvefält de myndigheter, som yttrat sig, varit tveksamma. Geologiska undersökningen säger, att den med viss tvekan föreslår statsgruvefält omkring Daningenförekomsterna, men denna tvekan berör, såvitt jag kan se, inte på något sätt någon principfråga, utan geologiska undersökningen är inte på det klara med om det på området finns så stora fyndigheter, att det kan vara skäl att fortsätta sökandet. Men å andra sidan säger geologiska undersökningen att det inte heller är lämpligt att lämna området till fritt fält för alla, som där syssla med inmutning, och tillstyrker reservationslöst utläggandet av ovannämnda statsgruvefält. Kommerskollegium uttalar ingen tvekan i fråga om Daningenområdet utan undrar endast om några fyndigheter av nämnvärd betydelse där kunna påträffas, och tillstyrker förslaget om områdets utläggande till statsgruvefält, då något »enskilt intresse icke torde kunna anses bliva lidande», därest området utlägges som sådant. Det synes mig som om reservanterna, då de se saken principiellt, likaväl skulle ha kunnat yrka avslag på propositionen även i vad den avser utvidgning av Remdalens statsgruvefält.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall endast be att få tillstyrka utskottsförslaget utan att gå in på någon närmare motivering. Det gäller ju inte här några särskilt stora områden, belägna på kronans överlopps- mark i fjällbygden uppe mot norska gränsen. Jag medger, att man kan vara rätt tveksam, om förslaget tjänar något till, ty jag tror inte det vara särskilt inbjudande för enskilda inmutare att söka mineral där uppe i konkurrens med geologiska undersökningen. Men då både kommerskollegium och geologiska undersökningen tillstyrkt förslaget, synes det i alla fall vara lämpligt, att man låter geologiska undersökningen i ro avsluta sina redan påbörjade malmletningar, och jag hemställer för min del, att propositionen i överensstämmelse med utskottets förslag måtte i dess helhet bifallas.

Herr **Lindhagen**: Statsrådet motiverade, såsom jag trodde, sitt yrkande om bifall till propositionen inte därmed att det var ett förhastat beslut, som fattades förra året, utan tvärtom bad han om ursäkt för att han nu kommit med ett förslag, som dock bara var en liten smula som undandrog speku-

Ang. utläggande av vissa statsgruvefält. (Forts.)
tionen dess förra året tillförsäkrade lystmäte. Jag ber att få vidhålla sekel-
skiftets mening i den här frågan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkan-
den, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskot-
tet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på anta-
gande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reserva-
tionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med
övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av vissa motioner avseende ändringar i fråga om automo-
bilbeskattningen; och

nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring i 11 § förordningen om
automobilskatt.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena
krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap m. m.;

nr 13, i anledning av väckt motion angående reglering av de s. k. korprals-
tilläggen från Vadstena krigsmanshuskassa;

nr 14, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om medel för
anordnande av hiss i riksbankens fastighet i Uppsala; samt

nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående in-
rättande av ett kassavalv inom riksbankshuset i Stockholm.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 12, i anled-
ning av väckt motion angående fullständigare lagbestämmelser till skydd för
konkursegendom, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta
motioner angående revision av bestämmelserna om firmaregistrering.

Första lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta,
till lagutskott hänvisade motioner, nr 215 i första kammaren av herr *Holm-
ström* och nr 331 i andra kammaren av herr *Henriksson*. I motionerna, vilka
voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta skrivelse till
Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till ändrade bestämmelser
för firmaregistrering i syfte att uppnå större överskådlighet samt därtill lik-
formig behandling av aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,
att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Holmström: Herr talman! I min motion hemställles, »att riksdagen
måtte besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och
förslag till ändrade bestämmelser för firmaregistrering i syfte att uppnå större
överskådlighet samt därtill likformig behandling av aktiebolag och ekonomiska
föreningar».

Om reviderade bestämmelser ang. firmaregistrering. (Forts.)

Denna hemställan avstyrkes till min stora förvåning av ett enhälligt första lagutskott. Utskottet yttrar bland annat, och, mina ärade ledamöter av första kammaren, utskottet hänför sig därvid till förhållanden, som ligga 50 år tillbaka i tiden: »I 1890 års nyssnämnda förslag, som innehåller jämväl det förslag som låg till grund för 1895 års föreningslag, yttrade den kommitté som utarbetat förslaget (sid. 150): Vad vid förslaget till lag om aktiebolag anförts om fördelarna av en central registrering har uppenbarligen i åtskilligt sin tillämpning även på föreningar. Då kommittén icke desto mindre hänvisat dessas registrering till länsstyrelserna så har detta skett emedan man ansett en sådan anordning skola medföra en väsentlig förmån för föreningarna själva.» Jag är alldeles övertygad om att en hel del av denna kammars ledamöter tillhöra ekonomiska föreningar, och till och med äro ledamöter i styrelsen för en sådan förening. Jag ber eder, mina herrar, observera det betyg ni här få. Det yttras nämligen: »Deras», det vill säga de ekonomiska föreningarnas, »sammansättning är nämligen merendels sådan, att man ej kan med någon större grad av säkerhet vänta, att de inom sig äga tillgång till någon person med den vana och insikt, att upprättande av stadgar med trygghet kan anförtros honom, och anlåtande av sakkunnigt biträde skulle, i anseende till de begränsade tillgångar, varöver föreningar vid sin uppkomst vanligen förfoga, ofta nog kännas ganska betungande.» Såsom jag nämnde, verkställdes den utredning, som första lagutskottet nu pekar på, redan före 1890. Jag har i motionen fäst uppmärksamheten på den väldiga utveckling, som på detta område skett endast under de senaste decennierna. Jag och min medmotionär i andra kammaren peka på att stora företag och företagskoncerner numera drivas i den ekonomiska föreningens form och att dylika företag spela en betydande roll både inom distribution och produktion. Genom den här berörda utvecklingen ha dessa två typer av juridiska personer, aktiebolag och ekonomiska föreningar, kommit att arbeta på i stort sett samma verksamhetsfält. Det är därför naturligt att allt starkare krav rests därpå att de i lagstiftningshänseende och inför statliga och kommunala myndigheter i största möjliga utsträckning skulle likformigt behandlas. Då riksdagen förra året fattade beslut i fråga om beskattningsreformen, gavs både av regering och riksdag ett betydelsefullt erkännande åt principen om likformig behandling av aktiebolag och ekonomiska föreningar. Därför menar jag liksom min medmotionär, att konsekvensen bjuder, att åtgärder vidtagas för att även i andra avseenden få denna likformighet i behandling genomförd.

Nu är det ju så, att registreringsmyndigheten för aktiebolag är Patent- och registreringsverket, medan motsvarande myndighet för de ekonomiska föreningarna är länsstyrelsen. Många av de ekonomiska föreningarna ha ett eller flera dotterföretag i aktiebolagsform och kanske även dotterföretag i föreningsform, vilka nu skola registreras på olika håll. Det är denna olägenhet, vi påpekat i motionen, liksom vi fäst uppmärksamheten på den väldiga utveckling som ägt rum under senaste tiden beträffande de ekonomiska föreningarna. Att dessa registrerades hos länsstyrelserna skulle vara »en förmån för föreningarna själva», yttrades det i 1890 års utredning, och denna mening synes nu biträdas även av första lagutskottet.

Jag ber att få meddela, att den ojämförligt största sammanslutningen av ekonomiska föreningar, nämligen Kooperativa Förbundet, yttrade sig i oktober 1936 angående förslaget om omorganisation av socialstyrelsen i ungefär enahanda riktning som jag här gjort i motionen och uttalade sig för önskvärdheten av en centralisering av registreringsverksamheten. Den lokala registreringen »är av väsentlig förmån för föreningarna själva», säger utskottet. Men det finnes också en annan post. Utskottet har tydligen aldrig tänkt på

Om reviderade bestämmelser ang. firmaregistrering. (Forts.)
vilken betydelse en centraliserad registrering skulle ha för allmänheten, för de personer, vilka äga ekonomiska mellanhavanden med de ekonomiska föreningarna eller som planera ekonomiska mellanhavanden med sådana föreningar. Aktiebolagen skola, som jag nämnde, registreras hos Patent- och registreringsverket, och de äro skyldiga att årligen till detta verk inlämna balansräkning samt vinst- och förlusträkning. Dessa båda räkningar bli därigenom offentliga handlingar, vilka envar kan få del av. Detta är naturligtvis av stor betydelse för den, som har eller vill ha något mellanhavande med ett bolag. Han får därigenom uppgifter om bolagets ekonomiska ställning, sådan den framträtt i balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen. De ekonomiska föreningarna åter, varav många ha en ofantligt mycket större omfattning än åtskilliga bolag, äga inte någon skyldighet att hos registreringsmyndigheten förete utdrag av sina balansräkningar och vinst- och förlusträkningar, och därför finns det heller ingen möjlighet att hos någon offentlig myndighet på liknande sätt taga del av en ekonomisk förenings ställning. Det är framför allt detta förhållande, som jag anser vara en stor brist i den nuvarande ordningen. Av flera skäl måste det anses påkallat att här få en ändring till stånd. Utskottet omnämner, att lagberedningen är sysselsatt med en revision av aktiebolagslagstiftningen, och tillägger: »Nämnda revision torde komma att föranleda behov av vissa jämkningar även i lagstiftningen om ekonomiska föreningar.» Utskottet säger »torde». Jag säger däremot att det är ett faktum, att så *inte* är förhållandet, ty vid lagberedningens revision upptagas till omarbetning endast sådana detaljbestämmelser i föreningslagen, som äro gemensamma för föreningslagen och aktiebolagslagen. I de fall där dessa bestämmelser äro gemensamma och de ändras i aktiebolagslagen, sker också rent automatiskt en ändring i föreningslagen. Mitt förslag gäller också, såsom vi i motionerna påpekat, fullkomligt självständiga detaljbestämmelser i föreningslagen. Ändring av dessa kommer icke att bli följden av lagberedningens revision. Jag tycker, att det är högst egendomligt, att inte utskottet satt sig i förbindelse med lagberedningen och fått besked om den saken utan här kommer blott med påståendet, att »det torde vara så och så». Jag finner i detta sammanhang också egendomligt, att första lagutskottet icke hört dem, som beröras av dessa lagar, t. ex. näringslivets folk och deras organisationer. Det hade väl varit en mycket enkel sak att bereda dem tillfälle att yttra sig om denna mycket viktiga fråga.

Jag skulle, herr talman, kanske avstå från att göra något yrkande, eftersom utskottet är enhälligt, men jag anser, att saken är så viktig, att jag vågar mig på att yrka bifall till motionen.

Herr Schlyter: Herr talman! Såsom den ärade talaren själv nyss nämnde, har utskottet i sitt yttrande hänvisat till pågående utredning inom lagberedningen rörande motsvarande bestämmelser för aktiebolagen. Utskottet har därför inte ansett lämpligt att nu separat upptaga i motionen berörda frågor till prövning. Detta är också anledningen till att utskottet inte över motionen hört de i saken intresserade institutionerna i landet. Utskottet har inte ingått i någon egentlig polemik med motionären rörande de av honom framförda synpunkterna, utan har i sitt yttrande väsentligen avgivit en förklaring om hur nuvarande olikställighet på området uppstått. Det är mycket möjligt — och sedan man hört motionären håller man det till och med för troligt — att det ligger mycket i vad han anfört, och det blir säkert tillfälle att en annan gång i annat sammanhang få fram denna sak. Jag skulle för min del vilja hemställa till motionären, om det inte vore lämpligt, att han för att tillgodose sina intressen trädde i kontakt med lagberedningen, så att hans

Om reviderade bestämmelser ang. firmaregistrering. (Forts.)
synpunkter bleve beaktade, innan lagberedningen framlägger sitt förslag i ämnet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Holmström**: Herr talman! För detta ändamål hade det varit synnerligen tacknämligt, om utskottet velat kosta på sig en rekommendation till vederbörande av de synpunkter, som motionärerna framfört; men inte ens detta har utskottet velat gå med på, vilket jag också finner egendomligt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 15, i anledning av väckt motion angående användningen av allmänna arvsfondens medel; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om förnyad utredning angående utvidgad försäkring mot olycksfall i arbete; och

nr 19, i anledning av väckt motion angående införande av olycksfallsförsäkring för innehavare av offentliga förtroendeuppdrag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för undersökning rörande reglering av Alsterån;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statslån till förhöjning av vissa arbetarsmåbrukslån;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för avbetalning å statslån till vissa torrlägningsföretag;

nr 20, i anledning av väckt motion om anvisande från statens avdikningsanslag av visst belopp till sänkning av Storkågeträsket m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för laboratorn S. V. Runnström att för löneklassplacering tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavefsfond;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för avbetalning å statslån till vissa torrlägningsföretag; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående placering i lönehänseende av kronojägaren J. F. Lindberg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. bekämpandet av mul- och klövsjukan.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för bekämpande av mul- och klövsjukan.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 22 av herr *Bondeson* m. fl. och II: 51 av herr *Liedberg* m. fl., lika lydande, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Konungen ville hemställa om skyndsamt utredning och förslag om åtgärder i syfte att befordra arbetet för att förhindra spridandet av mul- och klövsjukan och för att lindra följderna av sjukdomen ävensom för att säkerställa djurägarna mot förluster, som direkt eller indirekt föranleddes av sjukdomen, bl. a. så att kostnaderna för sådan desinfektion, som åvilade djurägare i samband med sjukdomen, skulle gäldas av statsmedel till den del, som de icke kunde täckas genom statsunderstödd försäkring; samt

2) I: 32 av herr *Löfvander* m. fl. och II: 68 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., lika lydande, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att alla av det allmänna vid nu pågående och kommande epizooti påbjudna desinfektionsåtgärder, företagna för att bekämpa smittsam kreaturssjukdom, skulle bekostas av statsmedel samt att en allmän översyn av epizootilagen skulle komma till stånd, varvid även ett förslag om obligatorisk försäkring mot smittsamma kreatursjukdomar borde övervägas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört bland annat följande:

»Uppenbarligen är det av största vikt, att allt göres för att förhindra mul- och klövssjukans inträngande och spridande i landet och att därför ifrågakommande åtgärder, nedslaktning, isolering, desinfektion m. m., organiseras och genomförs planmässigt. Sjukdomens skadeverkningar i form av djur- och mjölkförluster m. m. liksom kostnaderna för isolering och desinfektion böra regleras med beaktande av både djurägarnas och det allmännas berättigade intressen. Angeläget är ock, att försäkringsverksamhetens utformning blir ändamålsenlig, vare sig försäkringen ordnas såsom frivillig eller obligatorisk.

Den numera igångsatta sakkunnigutredningen synes inbegripa såväl ovanberörda som övriga i föreliggande motioner upptagna spörsmål. Detta gäller även yrkandet i motionerna I: 32 och II: 68, att riksdagen måtte besluta, att kostnaderna för de under pågående epizooti redan vidtagna desinfektionsåtgärderna skola helt bestridas av statsmedel. De sakkunnigas förslag i denna fråga torde vara att förvänta så skyndsamt att frågan kan prövas före innevarande riksdags avslutande.

Under återopande av det anförda finner utskottet icke anledning att nu föreslå någon riksdagens åtgärd på grund av de i ämnet väckta motionerna.

Utskottet får alltså hemställa,

dels att de likalydande motionerna I: 22 och II: 51 må anses besvarade med vad utskottet här ovan anfört,

dels ock att de likalydande motionerna I: 32 och II: 68 ävenledes må anses besvarade med vad utskottet här ovan anfört.»

Reservation hade anmälts av herrar *Sederholm* och *Casenberg*, som dock ej antytt sin mening.

Ang. bekämpandet av mul- och klövsjukan. (Forts.)

Herr **Bondeson**: Herr talman! Utöver vad som framgår av utskottets utlåtande angående av mig m. fl. väckt motion »om åtgärder för bekämpande av mul- och klövsjukan» är kanske ej så mycket att tillägga, när ärendet nu går till behandling av sakkunnig kommitté, som på förslag av statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet tillsatts. Jag tillåter mig redan inledningsvis till statsrådet frambära mitt tack för ärendets snabba handläggning och uttalar den förhoppningen, att kommittén måtte så kunna forcera sitt arbete, att frågans avgörande kan ske under nu pågående riksdag, ty även om mul- och klövsjukan för dagen synes vara i tillbakagång, så vet ingen, när farsoten åter blossar upp.

Det är visserligen ej första gången vårt land varit hemsökt av mul- och klövsjuka, och det är ej heller första gången, som författningar och föreskrifter upprättats och ändrats, allt i syfte att både förebygga och bekämpa sjukdomen. Nya rön och erfarenheter i kampen mot farsoten från såväl eget land som utlandet äro att uppmärksamma, och de misstag, som gjorts, böra undanröjas.

Det är inga småsummor, som fått utbetalas av statens medel. Enligt uppgifter från kungl. medicinalstyrelsen gå sammanlagda kostnaderna för nedslaktning t. o. m. februari månads utgång till cirka 10.5 milj. kronor. Mulsjukekampen kostade budgetåret 1926/27 6,997,000 kronor, och lägst var beloppet under sista tioårsperioden året 1937/38 med 34,000 kronor. Vi finna härav, att de nuvarande kostnaderna äro de högsta vi haft. Under nu pågående epizooti ha över 900 besättningar nedslaktats, omfattande nära 20,000 nötkreatur och över 21,000 svin. Av sjukdomen angripna såväl nedslaktade som isolerade besättningar äro cirka 7,000, varav det största antalet i Skåne. Av detta förstår envar, att sjukdomen är en landsolycka, och därför bör allt göras för att förebygga och bekämpa densamma.

I det angivna beloppet av 10.5 milj. kronor se vi de av staten utbetalda ersättningarna, men jag vågar uttala, att även om djurägaren för dagen betalats och kanske betalats bra för sina nedslaktade djur, så få vi ej förglömma den indirekta förlust han gör. Fodertillgången i hö, halm och rotfrukter är svår att realisera annat än genom utfodring till djuren. Därest lantmannen går att inköpa ny besättning, även om den kanske ej till antalet blir lika stor som den nedslaktade, så bli utgifterna även i detta fall kända, ty vi få ej glömma, att kreatursstocken minskats med ej mindre än cirka 20,000 djur, vilka nedslaktats. Även hans önskan att få reaktionsfria djur i sin, som vi hoppas, väl desinficerade ladugård, gör att efterfrågan på dessa blivit större och därigenom också priserna relativt höga.

Det är även en annan förlust att erinra om. Anställda djurskötare och mjölkerskor ha ej kunnat utnyttjas — ja, de som varit anställda såsom djurskötare vilja ej gärna utföra annat arbete, men måste likväl betalas sin lön. Det kreaturslösa jordbruket har genom nedslaktningen fått många anhängare, ej minst genom svårigheten att skaffa för ladugårdsarbetet dugliga och intresserade arbetare.

För de egendomar, som fått sina besättningar isolerade, följa ej minst genom spärrningsåtgärderna många besvärligheter. Det är ej lätt att under nuvarande tid hålla människor »innanför spärren», då nöjen och annat av allehanda slag lockar utanför.

För förluster genom dödsfall av djur, mjölkförlust m. m. har djurägaren en möjlighet att skydda sig, nämligen genom försäkring. Utav verkställd undersökning framgår att knappast 40 % av de djurägare, vilkas besättningar angripits av mul- och klövsjukan, skyddat sig genom försäkring, trots de låga premierna. Såväl statsrådet som motionärerna ha pekat härpå, och huruvida

Ang. bekämpandet av mul- och klövsjukan. (Forts.)

försäkringen framdeles skall göras obligatorisk eller icke får utredningen utvisa. Om så ej skall ske, vill jag ifrågasätta, huruvida frågan ej bäst kunde lösas genom en hela landet omfattande försäkringsinrättning med statsunderstöd i likhet med vad nu är fallet, varigenom premierna kunde göras ännu lägre och olika för olika delar av landet, och djurägarna animeras till livligare, ja, helst hundra procentig anslutning. Visserligen är en djurägare som försäkrat bunden i fyra år, men om vid denna tids utgång ingen smittosam sjukdom förekommer inom landet, förnyas försäkringen sällan. Detta bör beaktas vid utformningen av eventuella nya försäkringsbestämmelser.

Jag skall ej här beröra desinfektionskostnader, grävning av gravar etc., frågor som statsrådet givit sakkunniga i uppdrag att skyndsamt utreda. En väg synes mig dock vara den enda möjliga, nämligen att staten betalar alla dessa kostnader, vare sig det gäller nedslaktning eller isolering, i senare fallet den del därav som ej täckes av eventuell försäkring enligt nuvarande föreskrifter.

Så till sist: vem skall ha högsta ledningen vid en epizooti? Som det nu är, är det kungl. medicinalstyrelsen som ger anvisningar, och resp. länsstyrelser som verkställa kampåtgärderna. Givna anvisningar och författningar ha enligt uppgift tolkats olika i olika län, varigenom ej minst våra andelsslakterier vållats bekymmer. Jag tillåter mig ifrågasätta, huruvida ej den i motionen föreslagna forskningsanstalten kunde bli en institution som kunde handhava högsta ledningen, icke allenast vid mul- och klövsjukans bekämpande utan även i fråga om andra epizootier. Detta instituts arbetsuppgifter skulle ej uteslutande bli mul- och klövsjukans virus etc., utan även andra virussjukdomar. Lyckligtvis brukar efter en mul- och klövsjukesepizooti följa en del år, då sjukdomen ej uppträder, och då ha vetenskapsmännen tid att forska rörande andra viktiga sjukdomars bekämpande. Institutet skall söka internationellt samarbete för bekämpande av smittosamma sjukdomar, varvid de rationellaste kampmetoderna skola tillämpas och mobiliseringsplan utarbetas för snabbast möjliga ingripande vid sjukdomens uppträdande vare sig inom landet eller utanför landets gränser. Vaccin- och serumframställningen bör ägnas all uppmärksamhet, och staten bör, tills något bättre kan åstadkommas inom forskningen, på bästa sätt ekonomiskt stödja de anstalter som redan finnas. Jag syftar icke minst på det veterinärbakteriologiska laboratoriet i Malmö. Ett aktuellt problem har under sista årets epizooti uppstått, nämligen fall av mul- och klövsjuka hos människan, varöver i dagarna en artikel förekommit av professor H. Magnusson i Skandinavisk Veterinärtidskrift. Ständigt således nya problem att brottas med.

Herr talman! Jag vill sluta mitt anförande med uttalande av den förhoppningen, att allt vad göras kan i denna för vårt land — enkannerligen dess jordbruk — så stora och viktiga fråga blir gjort, och detta utan tidsutdräkt, så att förslag kan komma att föreläggas detta års riksdag.

Herr **Sederholm**: Herr talman! Jag har till denna punkt i utskottets utlåtande fogat en blank reservation. Att jag gjort det beror icke på att jag anser, att utskottets hemställan är en annan än den under föreliggande förhållanden borde vara. Men jag har begärt ordet för att något utförligare gå in på frågan än som skett i utskottsutlåtandet.

Det är ju vanligt, när en motion väckts och det sedermera påpekas, att utredning blivit igångsatt, att riksdagsbehandlingen består i att med enkel hänvisning till pågående utredning avstyrka motionen. Så har väl skett med många motioner även vid denna riksdag, men jag anser, att denna fråga ligger på annat plan och på annat sätt. Denna fråga om mul- och klövsjukan och de

Ang. bekämpandet av mul- och klövsjukan. (Forts.)

åtgärder, som ha vidtagits till dess bekämpande, berör mycket vida kretsar av vårt land och är av den mest vitala betydelse för särskilt södra Sveriges lantbruk. Det är en fråga, som diskuteras bland lantmännen, och för många av dem är det en mycket brännande fråga. Det är då naturligt, när motioner blivit väckta såsom uttryck för detta intresse och behovet av åtgärder, att också riksdagen på något vis ger uttryck åt sin mening åtminstone om de frågor, som i motionerna blivit framförda. Så har knappast skett i detta fall, och jag menar, att det hade varit önskvärt, att utskottsutlåtandet i det hänseendet hade varit innehållsrikare än det nu är.

Det är särskilt två punkter, som jag vill uppehålla mig vid, men innan jag går in på dessa, vill jag betyga mitt — och jag vågar säga överhuvud taget jordbrukets — erkännande för det initiativ, som tagits från statsrådets sida, och även i allmänhet för de uttalanden, som gjorts i hans anförande till statsrådsprotokollet. De upptaga ju en hel del, kanske nästan alla frågor, som äro berörda i motionerna, och mot de gjorda uttalandena har jag ingenting att invända. De äro av naturliga skäl försiktigt hållna, men där förekomma i alla fall vissa positiva yttranden, till vilka jag i det hela kan giva min fulla avslutning.

Det är som sagt två frågor, som jag särskilt vill uppehålla mig vid, och det är då först frågan om desinfektionskostnadernas gäldande. Där har under nu pågående epizooti det missförhållandet uppstått, att vid nedslaktning av besättningar full ersättning för alla desinfektionskostnader utbetalats till kreatursbesättningarnas ägare, vilka därigenom fått desinfektion utan särskilda kostnader för dem själva, medan däremot i sådana fall, då endast isoleringsförfarande tillgripits, desinfektionskostnaderna fått bäras till tre fjärdedelar av djurägarna, antingen direkt, därest de inte haft försäkrat, eller genom vederbörande försäkringsbolag — alltså en valuta för de premier, som de erlagt till försäkringsbolagen — medan staten endast burit en fjärdedel.

Man kan med fog säga, att desinfektionen huvudsakligen är att betrakta såsom en åtgärd för att hindra smittospridning, för att skydda andra besättningar från att bli angripna av smitta och begränsa sjukdomens omfattning. Den är knappast, åtminstone inte huvudsakligen, till fördel för djurägaren på den smittoangripna gården, och då synes det vara rimligt och riktigt, att kostnaderna för dessa åtgärder bäras av det allmänna, allrahelst som djurägaren i alla fall drabbas av ganska betydande förluster till följd av sjukdomen. Det är ett uttalande i den riktningen, som jag ansett vara på sin plats. Statsrådet har i försiktiga ordalag gjort en antydan åt detta håll, och jag har endast velat understryka önskvärheten och lämpligheten av ett sådant betraktelsesätt. Jag är rätt övertygad om, att det inom utskottet icke föreligger några motsatta meningar på den punkten, ehuru utskottet med hänsyn till utredningens läge för närvarande icke har velat göra något uttalande i saken.

Vidare vill jag säga några ord i fråga om den försäkring, som nu gäller för smittosamma husdjursjukdomar, men som egentligen avser mul- och klövsjuka. Försäkringen är baserad på att jordbrukarna själva skola bära så att säga bottenpremierna — premier, som motsvara normal belastning — medan staten skall bära katastrofpremierna, d. v. s. de premier, som uppstå vid större epizooti och vid högre belastning med större skadeersättningar. Detta ordnades för cirka tio år sedan; då upptogs ju försöksvis den premie, som de försäkringstagande kreatursägarna själva skulle betala, till 30 öre per 1,000 kronor, medan belastningen för skadeersättning till belopp av mellan 30 och 60 öre skulle bäras till hälften och därutöver till tre fjärdedelar av staten. Nu har det visat sig, att skadeersättningen uppgår till mycket lägre belopp än beräknat, och det synes därför vara rimligt och riktigt, att statens inträde såsom

Ang. bekämpandet av mul- och klövsjukan. (Forts.)

bidragande till ersättning för skador sker på ett tidigare stadium än som nu är fallet. Jag vill inte här nämna någon siffra, men jag tror att detta vore lämpligt, icke minst därför, att genom ett sådant tidigare inträde av staten såsom bärare av större andel av skadeersättningen skulle behovet av avsättning till reservfond och reserverade medel minskas högst betydligt. Det har visat sig, att under den sista femårsperioden till bolagen influerats omkring 700,000 kronor, varav till skadeersättning åtgått icke fullt 30,000 kronor och till administration 270,000 kronor. Mer än hälften av premierna har sålunda reserverats.

Jag kan nämna, att för mitt läns vidkommande överstiger den premie, som betalas vid försäkring mot mul- och klövsjuka, brandförsäkringspremien i samma bygd, och det är ju knappast rimligt, att premien skall vara så stor, allrahelst som skadorna äro så oerhört ringa i denna provins; även i andra provinser förhåller det sig proportionsvis på samma sätt. Jag tror därför att det vore önskvärt, om man kunde komma därefter, att statens andel i ersättningen för försäkrade skador kunde ökas och att man i samband därmed på ett eller annat sätt kunde få en reglering av avsättningen till reservfonden, så att denna inte bleve så stor i förhållande till försäkringspremierna som nu är fallet.

Även i andra avseenden kunde en del vara att anföra, men detta är för mig de huvudsakliga punkter, som jag anser böra komma fram. Särskilt vill jag nu understryka önskvärdheten av skyndsamt reglering av de missförhållanden, som uppstått genom att vissa djurägare fått bära tre fjärdedelar av desinfektionskostnaderna, medan andra fått dem fritt ersatta av staten. Jag delar den föregående talarens uppfattning, att det vore synnerligen önskvärt, att denna utredning i sin helhet bleve färdig så tidigt, att förslag kunde föreläggas årets riksdag, men jag tvivlar på möjligheten att så kan ske. Det är många viktiga frågor, som kräva en så ingående utredning, att de knappast kunna hinna föreläggas denna riksdag, men jag tror, att åtminstone frågan om desinfektionskostnaderna borde kunna komma under omprövning senare under riksdagen, ty det vore synnerligen angeläget, att de nu uppkomna missförhållandena bleve på ett eller annat sätt skyndsamt reglerade. Att statsrådet haft klart för sig att saken brådskar framgår av det meddelande utskottet mottagit om att kommittén särskilt uppmanats att skyndsamt utreda just denna fråga, och jag vill uttala min livliga förhoppning, att denna maning måtte resultera i ett utlåtande, som kan läggas till grund för en proposition till innevarande års riksdag.

Med vad jag nu anfört, herr talman, har jag icke anledning till annat än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det är ju första gången sedan den nya epizootilagen antogs, som sjukdomen har grasserat här i landet. Erfarenheterna från denna tid ha givit vid handen, att de nuvarande bestämmelserna äro otillfredsställande, och av denna anledning till-sattes en utredning för att komma till insikt om hur man borde gå till väga vid sjukdomens bekämpande. Man kan välja mellan många olika vägar och linjer, och självfallet finnes det ingen, som nu kan bedöma, vilken av de diskuterade linjerna som till sist blir befunnen lämpligast.

Herr Bondeson yttrade, att man kunde tänka sig en forskningsanstalt såsom ledande organ vid bekämpandet av mul- och klövsjukan. Jag har sagt, att kommitterade bland annat skola undersöka, om det vore möjligt att åstadkomma ett forskningsinstitut, men med kännedom om de stora kostnader, som dylika anstalter alltid medföra för det allmänna, har jag också sagt, att det borde övervägas, huruvida icke ett dylikt institut kunde anordnas i samarbete

Ang. bekämpandet av mul- och klövsjukan. (Forts.)

med Danmark. Jag har den bestämda uppfattningen, att om Danmark i större utsträckning än hittills kunde bekämpa och måhända förebygga sjukdomen genom användning av vaccin, skulle vårt läge vara betydligt gynnsammare än det nu är. Vi sluppe då risken att ha fienden så nära inpå oss.

Med all honnör för forskningsverksamheten vill jag emellertid som min uppfattning framhålla — utan att det bör fattas som någon avi åt utredningsmännen — att forskandet efter orsakerna till och bekämpandet av ett ont icke alltid gå att kombinera med det fältarbete, som blir av nöden, då sjukdomen bryter ut. Men givet är, att om ett intimt samarbete äger rum mellan företrädarna för de olika arbetsområdena, bör man kunna komma till ett tillfredsställande resultat.

Jag kan meddela att man på gränsen mellan det område, där nedslaktning pågått, och det område, där nedslaktning icke sista tiden förekommit, försöksvis har fått använda vaccin, som erhållits från Danmark, för att man skall komma underfund med, om detta lämnar tillfredsställande resultat och djuren alltså bli immuna viss tid. Det säges att man i Tyskland haft den erfarenheten att vaccination medför immunitet under elva à tolv månader. I varje fall ingår denna detalj som ett led i utredningen om vilka åtgärder som kunna ifrågakomma. Det är klart att kommittén söker påskynda utredningen i den mån detta är möjligt.

Jag skall i detta sammanhang be att få lämna en upplysning. I motion I: 22 och II: 51 går yrkandet ut på, att staten skall ersätta den del av desinfektionskostnaden som inte täckes genom försäkringen. Men så är redan nu fallet, och yrkandet utgår alltså från en otillräcklig kännedom om verkliga förhållandet. Enligt epizootilagen kan man få försäkring för tre fjärdedelar av kostnaden, och den återstående delen täcks av statsmedel efter ansökan hos länsstyrelsen. Jag har velat lämna denna upplysning för att ingen skall tro att det förhåller sig på annat sätt.

Herr von Stockenström: Herr talman! En föregående ärad talare, jordbruksutskottets vice ordförande, har, utan att göra något särskilt yrkande, givit uttryck åt den meningen, att utskottet bort uttala sig fylligare, mera positivt på vissa punkter. Jag vill med några ord ange skälen till att utskottet inte sagt mera än det gjort.

Då ärendet först behandlades i jordbruksutskottet, var man nog betänkt på att skriva utförligare och närmare ingå på de olika punkterna och uppslagen i motionerna. Men sedan inträffade, som vi veta, att regeringen tog upp saken, och jordbruksministern tillsatte en kommitté som skulle behandla alla de frågor som stå i samband med bekämpande av epizootien. Jag vill särskilt påpeka att kommitténs tillsättning föregicks av ett utförligt uttalande till statsrådsprotokollet, där statsrådet just berörde alla de punkter som äro omnämnda i motionerna. Vid sådant förhållande ansåg sig utskottet inte ha anledning att göra något uttalande, som egentligen bara skulle bli en upprepning av vad statsrådet hade sagt.

Nu förmenar emellertid utskottets vice ordförande att man åtminstone på ett par punkter, nämligen frågan om desinfektionskostnaderna och försäkringen, bort kosta på sig ett mera bestämt uttalande, som väl närmast skulle utgöra en rekommendation att statsverket i framtiden skulle ta på sig alla desinfektionskostnader och en önskan om att försäkringskostnaderna skulle nedbringas. Nu förhåller det sig ju så att hela frågan om desinfektionen ligger under utredning, hur den skall gå till, vad den skall omfatta, hur stora kostnaderna bli etc., och detta är väl saker som böra utredas, innan riksdagen

Ang. bekämpandet av mul- och klövsjukan. (Forts.)
 gör något mera bestämt uttalande att staten skall ikläda sig vissa kostnader. Vad försäkringsverksamheten beträffar anser jag också att det är mycket önskvärt att premierna på något sätt nedbringas, men även denna fråga sammanhänger med hur mycket försäkringen i själva verket skall omfatta, om den som nu även skall omfatta desinfektion eller begränsas till mjölk- och djurförluster. Vidare har uppkommit frågan huruvida försäkringen skall vara obligatorisk eller icke. Alla dessa punkter har emellertid statsrådet omnämnt i sitt uttalande till statsrådsprotokollet, och de komma tydligen att bli föremål för utredning. Utskottsmajoriteten, som jag tror i stort sett är av samma mening som vice ordföranden, har dock ansett, att innan utredningen är färdig, riksdagen inte på ett mera bestämt sätt bör uttala, att staten för framtiden bör ikläda sig de ökade kostnader, som förslagets realiserande dock skulle medföra. Emellertid vill jag framhålla att utskottet inte på något sätt har behandlat motionärerna snävt eller ovilligt. Tvärtom har man understrukit vikten av att vad som i motionerna anföres blir utrett, och man hoppas att förslag i denna riktning i sinom tid skall kunna framläggas.

Med dessa ord har jag endast velat ange skälen till att utskottsmajoriteten icke i motiveringen uttalat sig utförligare än som skett.

Häri instämde herr *Anderberg*.

Herr **Bondeson**: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets yttrande vill jag endast påpeka att jag visserligen inte har nämnt Danmark, men jag har talat om internationellt samarbete för bekämpande av smittosamma husdjursjukdomar. Jag syftar därmed på både Danmark och Tyskland. Särskilt ifråga om vaccineringen är ju Tyskland föregångslandet, och jag har också en viss egen erfarenhet därav. Strax innan nedslaktningen började, gjorde jag ett försök att få vaccin från Tyskland. Det lyckades inte, men sedermera ställde Danmark vaccin till förfogande, vilket också har antytts.

Då jag på tal om forskningsinstitutets eller anstaltens — vad man nu vill kalla den — uppgifter föreslog att ledningen vid epizootiens bekämpande skulle ligga i dess händer, var det närmast som en åtgärd för att få bort den dualism som för närvarande råder. Det är nästan ingen som har kunnat säga djurägaren vad han skulle göra eller icke göra, och bestämmelserna i de olika länen framförallt för andesslakterierna ha, som jag tillät mig säga, försatt dessa i ett mycket bekymmersamt läge. Även i fråga om desinfektionskostnaderna — det vill säga det sätt varpå dessa skulle ersättas — har det rått mycken villervalla, vilket varit anledningen till att vi medtagit denna punkt i motionen. Under den första tiden som nedslaktningen pågick hände det att veterinärer i god tro utbetalade ersättning för både grävning av gravar och desinfektionsåtgärder, och sedermera har det rent av ifrågasatts att dessa pengar skulle återkrävas. Som ett annat exempel på hur stor villervallan har varit kan jag nämna att en vägstyrelse i Skåne hotats med strejk av sina arbetare för att dessa inte fått ut de medel som veterinären lovat dem. Detta tyder på att det rått och kanske fortfarande råder stor villervalla beträffande vem som skall betala desinfektionsåtgärder och grävning av gravar.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Det är sant att det särskilt i början rådde villervalla, men redan i november månad lämnades från departementet besked om epizootilagens innebörd beträffande kostnaderna för desinfektion. Länsstyrelserna underrättades sålunda, att den del av kostnaden för vilken försäkring icke kunnat erhållas skulle täckas av statsmedel. Det är klart att en viss dualism kunnat uppkomma därigenom att medicinalstyrelsen haft den

Ang. bekämpandet av mul- och klövsjukan. (Forts.)

medicinska ledningen, medan länsstyrelserna i enlighet med sin administrativa uppgift haft att utfärda vissa föreskrifter. Denna uppdelning och begränsning av maktbefogenheterna kan utgöra förklaringen till att förordningarna på vissa ställen inte i allo blivit ändamålsenliga, men så var det ju också första gången de av statsmakterna beslutade bestämmelserna skulle tillämpas. Den ordning man tänkt sig har alltså visat sig inte vara tillfredsställande, och i direktiven för den nya utredningen har det därför sagts, att man bör söka få fram ett system för bekämpande av sjukdomen efter mera enhetliga linjer. Länsstyrelserna äro organ med administrativ makt och myndighet, vilket torde vara orsaken till att 1935 års kungörelse fått denna utformning. Kommittén har nu att undersöka framkomliga vägar härutinnan.

Att det var så mycket som brast i början berodde också på, som jag för en stund sedan sade, att man inte fann vetenskapsmannens och fältarbetarens egenskaper förenade hos samma person — med »fältarbetare» menar jag då den som praktiskt skall leda kampen mot sjukdomen — men det gick bättre längre fram, sedan man fått praktiskt folk att ordna de praktiska detaljerna.

Herr **Bondeson**: Det gläder mig att få en bekräftelse från statsrådets sida på att förhållandena i början icke voro tillfredsställande, och att detta var anledningen till att frågan togs under förnyad omprövning, och det gläder mig också att statsrådet kunnat konstatera att det gått bättre på sista tiden. Jag hoppas, att den utredning som igångsatts också skall kunna utmynna i sådana åtgärder, att maskineriet kan arbeta friktionsfritt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 86, med förslag till lag om villkorlig dom, m. m.; och nr 87, angående åtgärder beträffande villkorligt dömda personer ävensom frigivna fångar.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av räntor å köpeskillingen för viss försäljningslott från Näs kungsgård i Kopparbergs län, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 93, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 6 bifölls även av andra kammaren.

Herr **Herlitz** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag anhåller om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation.

I skrivelse av den 12 november 1931 riktade militieombudsmannen Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på frågan om statens redogörarens ansvar för sina ut-

*Interpellation
ang. rättelig
reglering av
statstjänste-
mäns redo-
göransvar.*

Interpellation ang. rättslig reglering av statstjänstemäns redogöraransvar.
(Forts.)

betalningar. I denna skrivelse framhölls bland annat, att personer, som iakttagit all nödig omsorg för bevakandet av statens intressen, likväl kunnat ådömas betalningsansvar. Systemet vore genom sin stränghet föga tilltalande.

Den fråga, som militieombudsmannen sålunda underställde Kungl. Maj:ts bedömande, gäller en anordning, som torde vara säregen för svensk rätt. Den består som bekant i korthet sagt däri, att befattningshavare, som hava hand om utbetalningar av statsmedel, genom beslut av riksräkenskapsverket eller annan revisionsmyndighet kunna dömas att ersätta kronan, vad de felaktigt hava utgivit. Detta kan t. ex. inträffa, om de ha misstolkat avlöningsförfattningar eller om de av misstag ha antagit att sådana förhållanden föreligga, som grundlägga ett rättsanspråk mot staten, eller om ett anslag har använts för ett främmande ändamål. Under vilka omständigheter en sådan betalningsskyldighet inträder är emellertid icke alltid lätt att säga, ty det hör till redogöraransvarets egendomligheter, att det aldrig blivit ordentligt reglerat i lag eller författning. Det vilar uteslutande på gammal hävd och på praxis. Därav följer bland annat, att det ofta är ganska ovisst, vem ansvaret för felaktiga utbetalningar åligger. Säkert är emellertid, att det i stor utsträckning är jämförelsevis underordnade befattningshavare som få bära det. Det gäller icke endast redogörare i egentlig mening utan också många andra. Märkligt är särskilt, att vederbörande mycket väl kan bli skyldig att betala — och mycket ofta blir det — utan att någon som helst försummelse kan läggas honom till last. Det behöves icke alls, att han gjort sig skyldig till ett tjänstefel. Och ansvaret är mycket strängare än det som enligt allmän lag kan åläggas en befattningshavare i enskild eller kommunal tjänst. Tjänstemannen kan bliva betalningsskyldig oaktat han gjort allt vad som rimligtvis kan fordras av honom för att utreda, om och till vilket belopp en utbetalning bör ske, om nämligen vederbörande myndigheter tolka författningarna på ett annat sätt eller komma till en annan uppfattning i sakfrågan. Det är sant, att den redogörare, som sålunda råkat illa ut, icke behöver stå alldeles rädlös. Han kan för det första pröva på att »söka sitt åter» av den, som anses vara med orätt gynnad på statens bekostnad. Och dessutom kan han, som det heter, få »nåd» av Kungl. Maj:t. Men den förstnämnda utvägen är mycket osäker. Det kan hända, att den domstol, som han har att vända sig till, ser saken på ett annat sätt än den administrativa myndigheten och ger honom orätt. Den som han vänder sig emot kan vara insolvent. I många fall måste domstolen avvisa hans anspråk, därför att även om utbetalningen var felaktig mottagaren icke enligt allmän lag kan förpliktas att betala; om t. ex. ett expensmedelsanslag blivit använt för ett främmande ändamål, kan man icke komma åt leverantören till de felaktigt inköpta varorna. Och slutligen: även om ett resultat står att nå, kan ju processandet bli kostsamt. Nådevägen är icke heller så säker. Från riksdagshåll har man i allmänhet rätt nogga vakat över att Kungl. Maj:t ej i oträngt mål efterskänker kronans rätt. Och även om »nåd» ges — och det sker faktiskt i stor utsträckning — är det alltid något som beror av Kungl. Maj:ts gottfinnande.

Jag tvekar icke att beteckna redogöraransvaret, sådant det nu är gestaltat, som en tung och i många fall orättvis börda på de svenska statstjänstemännen. I den mån det drabbar den, som verkligen kan sägas hava gjort sig skyldig till en försummelse, framstår det visserligen såsom jämförelsevis berättigat, om det också kan erinras, att påföljden ofta ej står i rimligt förhållande till försummelsen. Men då det drabbar även den, som varit så omsorgsfull, som man någonsin kan begära, måste rättsmedvetandet obetingat reagera. Det är sant, att den som handlat så i regel kan hoppas på den s. k. nåden. Men det är ganska

Interpellation ang. rättslig reglering av statstjänstemäns redogöraransvar.

(Forts.)

stötande, att den, som intet kan läggas till last, skall vara hänvisad till en nådegåva. Två omständigheter bidraga till att nu för tiden göra redogöraransvaret ännu obilligare än tillföre. Den ena är, att den ekonomiska förvaltningen blivit alltmera omfattande och vansklig. Det rör sig om större summor för varje år och om alltfler svårtolkade författningar. Den andra är, att tjänstemännens rättsställning alltmera försvagats. Med ett visst fog kunde man fordom säga, att svenska statstjänstemän, som ägde en självständigare och säkrare ställning än andra länders, i gengäld borde bära ett tyngre ansvar. Men det betraktelsesättet förlorar alltmer av sin giltighet, ju mer tjänstemännens ställning försvagas; man kan i detta sammanhang icke underlåta att tänka på fjolårets beslut angående statstjänstemännens förflyttningsskyldighet.

Men naturligtvis får spørgmålet ej ses ur ensidig tjänstemannasympunkt. Det måste även ses ur statens synpunkt. Fråga är emellertid om det statsintresse, som det här gäller, är tillräckligt starkt för att motivera anordningar, mot vilka så allvarliga invändningar kunna resas.

Man brukar framhålla, att staten måste hava någon utväg att komma till sin rätt, då statsmedel obehörigen utgivits. Det är emellertid icke utan vidare klart, varför staten skall åtnjuta ett sådant privilegium på bekostnad av berättigade enskilda intressen. Det bör för övrigt betonas, att den vinning, som staten gör genom talans anställande mot redogörare, faktiskt uppgår till ur dess synpunkt jämförelsevis obetydliga belopp.

Redogöraransvaret är naturligtvis desslikes av betydelse såsom ett medel för framtvingande av en omsorgsfull hushållning. Men det är, såsom redan anmärkts, vidsträcktare än som kan motiveras ur denna synpunkt. Det skjuter över målet, då det drabbar även den som är utan varje skuld. Man kunde för övrigt vara frestad att fråga sig, om ej tjänstemännens straff- och skadeståndsansvar kan vara tillfyllest för att förebygga en vårdslös handläggning av ekonomiska frågor. Det får icke heller förglömmas, att den alltmer förbättrade räkenskapskontroll, som nutiden utvecklat, alldeles oberoende av ansvaret framtvingat en noggrannhet i förvaltningen, som kommit ansvarighetsformer, vilka utvecklats under primitivare förhållanden, att framstå som mindre behövliga.

Ur deras synpunkt, som hava ekonomiska mellanhavanden med staten, framträder bland annat den olägenheten, att en redogörare, för att undgå ansvar, lätt nog föranlåtes att undvika varje utbetalning, om vilkens riktighet minsta tvekan kan råda. Härigenom kan mängden gång onödig omgång och tidsutdräkt vållas.

Tid efter annan har den tanken framkommit, att redogöraransvaret skulle kunna om ej avskaffas, så åtminstone modifieras därhän att det komme att verka på ett med rättsmedvetandet bättre överensstämmande sätt. I det vidlyftiga utredningsarbete, som efter regeringsrättens tillkomst fram till 1924 ägnades åt en reform av förfarandet i bland annat avlönings- och anmärkningsmål, ställdes visserligen i allmänhet icke redogöraransvaret såsom sådant under debatt. Dock var det under övervägande att skapa sådana former för handläggning av redogörarnas regresskrav, som skulle väsentligt lättat deras ansvar. Här och där — så t. ex. hos vissa ämbetsverk och i statens besparingskommitté 1923 — uppkommo även tvivelsmål huruvida redogöraransvaret i sin nuvarande gestaltning kunde anses principiellt berättigat. Om militieombudsmannens framställning 1931 har jag redan erinrat. Senast har spørgmålet upptagits av två författare i Förvaltningsrättslig Tidskrift, som dels framhållit, hur oegentligt gällande system mängden gång verkar, dels framfört önskemålet om en reglering av institutet och vissa uppslag till reformer.

Det har icke undgått mig, att regeringen på senaste tid i någon mån upp-

Interpellation ang. rättslig reglering av statstjänstemäns redogöraransvar.
(Forts.)

märksammat spörsmål, som sammanhännga med redogöraransvaret. Sålunda har i samband med lagstiftningen om statstjänstemäns förhandlingsrätt övervägts att skapa en särskild ordning för vad man kallat tolkningsmål berörande statstjänstemäns rätt; måhända har man därvid bland annat haft anmärkningsmålen i tankarna. Vidare har jag i årets statsverksproposition observerat förslag om organisatoriska förändringar i riksräkenskapsverket, som bland annat åsyfta att revisionen skall mera än hittills inriktas på förebyggande åtgärder genom upplysningar och anvisningar till redogörarna; meningen är att därmed antalet anmärkningsanledningar skall kunna nedbringas.

Däremot har jag ej någon kännedom om att själva de principiella frågor jag berört — vilka givetvis kvarstå även om anmärkningsmålen antal genom nyss antydda åtgärder skulle i någon mån minskas — varit föremål för regeringens uppmärksamhet. Militieombudsmannens framställning synes ej hava föranlett någon åtgärd.

Det vore emellertid enligt min mening en gärd av rättvisa mot statstjänstemännen att taga frågan under övervägande. För det första är det angeläget att genom lagstiftning bereda klarhet på ett område, där i närvarande stund mycken osäkerhet råder. För det andra bör det eftersträvas att begränsa redogörarnas nu alltför vidsträckta ansvar. Hur detta skulle kunna ske är ett vittutseende spörsmål, som jag nu ej skall inlåta mig på.

Under åberopande av vad jag nu anfört får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande frågor:

Har Herr Statsrådet uppmärksammat, att statens redogörare och andra tjänstemän i anmärkningsväg drabbas av ett mången gång alltför hårt ansvar? Är Herr Statsrådet villig att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en rättslig reglering av detta ansvar, vilken bättre än nu gällande ordning överensstämmer med rättvisans krav?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 154, angående anslag till nybyggnad för de militära högskolorna.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 86, 87, 123, 127, 136, 137, 141, 143—145, 148—150 och 154.

Herr *Bergman* väckte en motion, nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till intagningsnämnder vid vissa allmänna läroverk m. fl. läroanstalter.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande av extra statsbidrag åt stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister till bestridande av vissa kostnader i samband med anordnande av en alkoholistanstalt å kronoegendomen Dagöholm;

nr 62, i anledning av väckt motion om allsidig prövning och utredning av frågan om dyrortsgrupperingen;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer jämte en motion;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet; samt

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till statens bosättningslånefond m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.55 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.
